

NOVI OBLICI MUZEJSKOG IZDAVAŠTVA

Višnja Zgaga
Muzejski dokumentacijski centar
Zagreb

Sažetak:

Muzeji vrlo često nisu svjesni svoje vlastite povijesti, brinući se za muzejske predmete zaboravljaju na vlastiti hod u vremenu. Arhiv muzeja tako postaje mjesto u koje se vrlo rijetko zalazi, a još manje proučava. Često su opravdani razlozi zanemarivanja vlastite povijesti, vjerojatno je to nedostatak muzejskog kadra, a i sve veći zahtjevi prema kustosima.

Obljetnice tako postaju jedinstvena prilika da se predstavi geneza, kulturni i društveni značaj muzeja.

U sklopu obilježavanja 150. obljetnice Narodnog muzeja tri su muzeja: Arheološki, Hrvatski povijesni i Hrvatski prirodoslovni, koji su sljednici Narodnog muzeja, predstavili Zbornike radova s jedinstvenom grafičkom opremom, odmjerenim stručnim tekstovima i pažljivo odabranim ilustracijama.

Ovako smišljenom strukturom kataloga uz povijesni prikaz ustanove i zbirke, s kataloškim jedinicama, tekstom o muzejskoj knjižnici, popisom važnijih izložbi i publikacija, kazalom osobnih imena i zemljopisnih pojmova, popisom kustosa ili predstavljanjem pojedinog ravnatelja muzeja, apsolutno se približilo monografskom prikazu muzeja. Time je afirmiran i novi oblik muzejskog izdavaštva, monografije o muzeju.

Kada je, gotovo prije tri godine, organizacijski odbor proslave 150. godišnjice utemeljenja Narodnog muzeja donio odluku o zasebnim izložbama unutar triju muzejskih kuća sljednika Narodnog muzeja: Arheološkog, Hrvatskog povijesnog i Hrvatskoga prirodoslovnog muzeja, bilo je i onih (a među njima sam bila i ja) koji nisu podržali takav koncept.

Smatrali smo da je obljetnica jedinstvena prilika i muzeološki izazov za realizaciju zajedničke izložbe čija bi tema bila geneza Narodnog muzeja, kulturno i društveno značenje njegova osnutka i konačno razvoj u tri različita pravca.

Danas, u prigodi predstavljanja Zbornika radova, koji je završni rezultat programa i aktivnosti vezanih uz obljetnicu, nužno je progovoriti i o rezultatima svakog muzeja posebno: manje o njihovim izložbama o kojima je i pisano u našoj muzeološkoj periodici, a više o izdanjima koja su ih pratila. Naime, ta izdanja, nakon dvogodišnje distance, apsolutno su opravdala pristup organizacijskog odbora.

Zašto tako mislim?

Muzeji vrlo često nisu svjesni svoje vlastite povijesti; brinući se za muzejske predmete zaboravljaju vlastiti hod u vremenu. Arhiv muzeja tako postaje mjesto u koje se vrlo rijetko zalazi, a još rjeđe proučava.

Analiza i obrada tog materijala znanstvenom erudicijom i kreativnošću, može mnogo toga otkriti: vezu muzeja sa sredinom, s kolegama istih i komplementarnih znanstvenih područja, s osobama koje posredno i neposredno djeluju na razvoj muzeja, s ideološkim i političkim silnicama koje su u podtekstu kulturnih, pa tako i muzejskih institucija.

Opravdani su i razlozi zanemarivanja vlastite povijesti; vjerojatno je to nedostatak muzejskoga kadra, a i sve veći zahtjevi prema kustosima.

“Bolja” i “druga vremena” retrospektive jedne ustanove nastaju upravo u trenutku obljetnica. Tako smo dobili sjajne tekstove o povijesti ustanova, duhovite, utemeljene, precizne i opsežne, bez čijeg citiranja se više neće moći napisati niti jedan prilog o povijesti muzeja. Mnoge ćemo osobe nakon ovih priloga sigurno drukčije sagledavati, nadajući se da će imati svoja mjesta u hrvatskoj leksikografiji, a mnoge ćemo, sasvim sigurno, oteti zaboravu.

I ono što je mediju muzeja primarno, izloženi su i objavljeni najvažniji dokumenti i predmeti referentni za historijat ustanova. Povijesne su činjenice tako dobile i vlastitu muzejsku stvarnost. Prikazujući svoje zbirke, muzeji su predstavili početke njihova nastanka, razvoja i sliku današnjeg stanja. Takav jedan prikaz od svakog voditelja - kustosa zahtijevao je sagledavanje ukupnosti zbirke, odčitavanje njena značenja, sučeljavanje s novim i suvremenim, i promišljanje smjera njena razvoja.

Isto tako, svaka muzejska kuća zajednički je utvrdila kriterij izbora materijala za izložbu. To je bila prigoda da svi stručnjaci muzeja preispitaju što jesu i što znače, odnosno da definiraju ono što bi se moglo nazvati "misijom muzeja". Arheološki muzej izabrao je 240 izložaka iz 8 zbirki "koji će na sveobuhvatan način prikazati odabranu građu iz svih muzejskih zbirki", a Hrvatski povijesni muzej odlučio se na 20 najvrednijih eksponata svojih 14 zbirki po izboru kustosa. Hrvatski prirodoslovni muzej, pak, odabrao je 150 izložaka koji oslikavaju "veliko djelo naraštaja hrvatskih geologa i biologa muzealaca, ruda, fosila, biljaka i životinja". Takvim se, naime, kriterijem odabira predmeta na neki način kompenziralo odsutnost teksta o povijesti ustanove u samom katalogu, odnosno istaknula se sama ideja i prigoda izložbe. Kataloške jedinice nisu suhoparni tekst specijaliziranog stručnjaka, već u njemu ima mnoštvo vrijednih historijskih podataka, u kojem se obrazlaže razlog njihova uvrštenja, odnosno njihova "izazovnost". Predmet je poslužio kao medij putem kojeg se interpretira povijest ustanove, znanstvena činjenica ili pak osoba koja ga je odredila muzejskim predmetom, a naziv izložbe *Natura + Kultura*, koji čitamo kao podnaslov, zadobio je svoje puno značenje.

Potrebno je spomenuti i jedinstvenu grafičku opremu svih kataloga s unaprijed zadanim rješenjem naslovnice, uz velik broj vrlo kvalitetnih crno-bijelih i fotografija u boji i odmjerenom duljinom stručnih tekstova koje prate odabrane ilustracije. Ovako smišljenom strukturom kataloga, koja uz povijesni prikaz ustanove i zbirki, s kataloškim jedinicama, tekstom o muzejskoj knjižnici, popisom važnijih izložaba i publikacija, kazalom osobnih imena i zemljopisnih pojmova, popisom kustosa ili obradom pojedinog ravnatelja muzeja, apsolutno se približilo *monografskom* prikazu muzeja. Time je afirmiran i novi oblik muzejskog izdavaštva, *monografije o muzeju*, koji gotovo da i nema uzore u svijetu. O prihvaćanju ovakvog načina predstavljanja govori i činjenica da je godinu dana poslije izlaska ovih publikacija, objavljena monografija o Muzeju Slavonije u Osijeku.

Nadam se da će trud uloženi u izradu ovih publikacija biti u skoroj budućnosti i podloga za elektronsko prezentiranje na Internetu, jer su se kvalitetnom obradom i dvojezičnim izdanjem stekli svi preduvjeti za suvremen način predstavljanja kakav je u svijetu, a i u nas, već davno zaživio.

Summary:

New Forms of Museum Publications

Museums are frequently unaware of their own history. While caring for museum items they forget their own course through history. The museum archives thus become a place that is rarely visited, and even more rarely studied. The reasons for neglecting one's own history are justified. This is probably the result of a lack of museum staff, as well as rising demands placed before curators.

Anniversaries thus become a unique opportunity for presenting the genesis, as well as the cultural and social impact of a museum. Within the framework of celebrating 150 years of the National Museum, three museums — the Archaeological Museum, the Croatian History Museum and the Croatian Natural History Museum — which grew out of the National Museum, presented compendia of papers with a unique design, measured expert texts and carefully chosen illustrations.

This concept of the structure of the catalogue, along with the historical description of the institution and the collections, together with catalogue items, texts about museum libraries, lists of major exhibitions and publications, an index of names and geographical names, a list of curators or presentations of individual heads of museums, marks an absolute step towards a monograph presentation of individual museums. This affirms a new form of museum publications, monographs about museums.